

Broedvogelinventarisatie in de duinen en landgoederen rond Noordwijk in 1991

Dick Hoek

In dit artikel worden de resultaten van zes gebieden beschreven. De resultaten van de zes kavels in de Amsterdamse Waterleidingduinen vindt u op blz. 18. De kaart op blz. 23 geeft de ligging van de twaalf gebieden weer.

Het zat de inventariseerders het afgelopen jaar niet mee: met uitzondering van een korte periode in het begin van het voorjaar was het weer uitzonderlijk slecht. Ongetwijfeld heeft dit de resultaten van verschillende soorten zangvogels negatief beïnvloed. Er zijn enkele trends te ontdekken:

- Blauwe Reiger en Winterkoning zijn achteruitgegaan, waarschijnlijk als gevolg van de weliswaar korte, maar toch vrij strenge winter.
- Mogelijk als gevolg van het slechte weer en de daarmee sterk verminderde zangactiviteit, zijn in de duinen van vooral Fitis, Heggemus en Grasmus minder territoria vastgesteld.
- Er kon geen enkel broedgeval van de Fluitervastgesteld worden.

In 1986 is van de Nederlandse vogels, die bedreigd worden of voor ons land karakteristiek zijn en bijzondere bescherming nodig hebben, een Rode Lijst opgesteld (Osieck 1986). Op deze lijst staan o.a. Patrijs, Tapuit en Grasmus. Momenteel wordt deze lijst aangepast aan de meest recente ontwikkelingen en ziet het er naar uit dat de lijst aangevuld moet worden met o.a. Veldleeuwerik, Kuifleeuwerik, Roodborsttapuit en Groene Specht. De soorten die op deze lijst (inclusief aanvulling) vermeld staan, zijn in de tabellen met een * aangeduid. Alle inventarisaties zijn uitgevoerd volgens de landelijk veel toegepaste methode van het Broedvogel Monitoring Project. Aan het einde van de tabellen staat de tijd vermeld, die aan het veldwerk is besteed.

1. Koepelduinen

Dit duingebied tussen Katwijk en Noordwijk van ca. 193 ha werd onderzocht door Jelle van Dijk en Kees Verweij (het noordelijke, op Noordwijks gebied gelegen deel) en Bas van den Burg (het zuidelijke, Katwijkse gedeelte). Het gebied is eerder onderzocht in 1973, 1984 en in de periode 1989-91.

De Zuidduinen, zoals het gebied ook wel genoemd wordt, bestaat hoofdzakelijk uit droge duingraslanden

met vooral in de zeereep en langs de binnenduinrand laag struweel. In het zuidelijk deel liggen een manege, een groot parkeerterrein, een camping met groenvoorzieningen en enkele beweidde cultuurgraslanden. De talrijkste broedvogels zijn soorten, die gebonden zijn aan graslanden (Graspieper) en aan struwelen (Heggemus, Grasmus en Kneu).

De gestage achteruitgang van de Veldleeuwerik (een bodembroeder) wordt weleens in verband gebracht met de aanwezigheid van vossen in de duinen. Dit is erg onwaarschijnlijk. Van de Graspieper (ook een bodembroeder van vergelijkbare grootte) zou dan een zelfde achteruitgang verwacht kunnen worden. Waarschijnlijk speelt de toenemende verruiging van het duingebied (door "zure regen" en het niet toestaan van verstuiwingen) een belangrijke rol. Het aantal Tapuiten was hoger dan ooit. In tegenstelling tot de Noordduinen handhaaft de Kneu zich in dit gebied goed.

Tabel 1: Broedvogels van de Koepelduinen 1984 en 1989 t/m 1991

Soort	84	89	90	91
Bergeend	-	2	1	1
Wilde Eend	6	4	2	2
Patrijs*	3	10	9	7
Fazant	5	3	3	2
Scholekster	1	1	-	-
Wulp	1	1	1	1
Stormmeeuw	-	1?	-	-
Tortelduif	-	-	1	1
Houtduif	2	6	7	4
Groene Specht	-	-	-	1
Koekoek	3	7	4	4
Veldleeuwerik	28	26	20	16
Graspieper	24	38	41	39
Witte Kwikstaart	-	-	-	1
Winterkoning	6	3	9	5
Heggemus	34	34	47	27
Roodborst	-	-	-	2
Nachtegaal	-	6	6	4
Kuifleeuwerik	1-2	-	-	-
Roodborsttapuit*	6	6	8	7
Tapuit*	9	9	11	12
Merel	6	16	20	16
Sprinkhaanriet-zanger	-	2	1	1
Bosrietzanger	-	3	-	-
Braamsluiper	1	1	1	1
Grasmus*	19	35	35	23
Zwartkop	-	1	1	1
Spotvogel	-	-	1	1
Tijftjaf	-	1	6	1

Fitis	14	30	24	9
Pimpelmees	-	-	-	1
Koolmees	3	3	2	2
Vlaamse Gaai	-	1	-	-
Ekster	8	5	6	7
Kneu	36	43	51	47
Inventarisatietijd in uren	49	74	65	46,5

Fitis	21	14	13	16	24	22	16	10
Koolmees	2	3	1	3	3	1	-	-
Vlaamse Gaai	1	1	1	1	1	1	1	3
Ekster	5	7	7	8	8	8	8	7
Zwarte Kraai	-	2	2	2	2	1	-	-
Ringmus	-	1	2	3?	-	1	-	-
Kneu	35	30	25	14	12	12	10	9
Inventarisatie-tijd in uren	35	32	33	33	33	36	33	33

2. Noordduinen-west

Grootte: 53 ha. Onderzoekers: Arie Cramer en Jan Glasbergen. Voor het achtste achtereenvolgende jaar werd deze kavel onderzocht. Het gebied bestaat voornamelijk uit duingraslanden, struweel en laag, aangeplant loofhout. Plaatselijk is nog een restant naaldhout aanwezig.

Ook in deze kavel gaat de Veldleeuwerik langzaam achteruit. De vogels broeden hier voornamelijk op een voormalige kapvlakte, met een mozaiek van schaars begroeide mosvlakten met lage kruiden en helmgraslanden. Langzamerhand begint dit gebied blijkbaar te veel begroeid te raken. Slechts één maal werd een paartje Bergeenden gezien. Torenvalken werden regelmatig waargenomen; ze broedden bij het golfterrein ten noorden van de Duindamseslag.

Tabel 2: Broedvogels van de Noordduinen-west 1984-1991

Soort	84	85	86	87	88	89	90	91
Bergeend	-	-	-	1	1	1	-	(1)
Wilde Eend	1	1	2	2	1	1	-	2
Torenvalk	1	-	-	-	-	-	-	-
Patrijs*	2	4	3	3	2	3	2	1
Fazant	1	2	2	1	1	1	1	1
Kievit	1	-	-	-	-	-	-	-
Wulp	2	1	1	1	1	1-	-	-
Houtduif	10	13	14	9	7	7	8	8
Tortelduif	3	1	3	1	1	3	4	3
Koekoek	2	3	2	2	3	2	1	1
Veldleeuwerik	15	16	14	12	12	13	12	11
Boompieper	-	-	1	-	-	-	-	-
Graspieper	12	7	7	6	9	18	22	17
Winterkoning	-	1	1	-	1	8	8	3
Heggenmus	20	19	25	24	27	17	16	14
Roodborst	1	-	-	-	-	-	1	-
Nachtegaal	6	9	14	16	13	11	11	15
Roodborstta-puit*	1	-	-	-	-	-	-	-
Tapuit*	5	4	6	6	7	9	7	6
Merel	5	5	5	3	5	6	3	2
Sprinkhaanriet-zanger	-	1	2	1	1	1	-	1
Bosrietzanger	1	-	-	1	-	-	-	-
Braamsluiper	-	3	2	2	1	2	2	2
Grasmus	15	15	11	17	21	15	13	10

3. Noordduinen-oost

Inventarisatie: Jelle van Dijk. Grootte: ca. 34 ha. Deze kavel werd voor het derde achtereenvolgende jaar onderzocht.

Het gebied bestaat vrijwel geheel uit bos: naaldbos en wat loofbos (vooral langs de binnenduinrand) met plaatselijk open plekken en struweel.

De Kuifmezen hebben mogelijk geprofiteerd van het feit dat na de zware winterstormen van 1990 niet alle afgebroken stammen zijn opgeruimd.

Buiten de broedvogels werden o.a. waargenomen: vier Grote Kruisbekken op 9 maart, een Wielewaal op 21 juni en in april twee maal een overvliegende Barm-sijs.

Tabel 3: Broedvogels van de Noordduinen-oost in 1989 t/m 1991

Soort	89	90	91
Fazant	2	2	2
Holenduif	1	-	2
Houtduif	9	10	16
Tortelduif	1	1	-
Zwarte Specht	1	-	-
Grote Bonte Specht	1	1	1
Boompieper	5	5	2
Winterkoning	13	10	4
Heggenmus	2	3	3
Roodborst	21	13	11
Nachtegaal	4	2	3
Merel	9	9	3
Zanglijster	1	-	-
Grote Lijster	2	1	-
Tuinfluit	1	-	-
Zwartkop	5	5	3
Fluiter	-	1	-
Tjiftjaf	11	9	10
Fitis	10	7	4
Glanskop	3	1	2
Kuifmees	2	3	4
Pimpelmees	2	-	1
Koolmees	4	4	5
Boomkruiper	4	4	4
Vlaamse Gaai	3	3	5
Ekster	2	-	-

Zwarte Kraai	1	3	2
Vink	8	11	8
Groenling	1	2	4
Inventarisatietijd in uren	19	21.5	20

4. Nieuw-Leeuwenhorst

Inventarisatie: Dick Hoek. Grootte: ca. 15 ha. Voor het achtste achtereenvolgende jaar werd dit terrein volgens de BMP-methode onderzocht.

Het terrein omvat het oudste gedeelte van Nieuw-Leeuwenhorst. De talrijke, eeuwenoude Beuken en Zomereiken zijn bijzonder rijk aan holten; bovendien zijn er veel nestkasten geplaatst. Voorts zijn aanwezig uitgegroeid eikehakhout, enkele oude naaldbomen, grasveldjes, ruigten en een kleine waterpartij.

Tot half maart was er een groep van ca. 40 Kepen aanwezig, die zich te goed deed aan de blijkbaar rijke oogst aan Beukenootjes. Op 8 mei werd de laatste Keep gezien.

Een nieuwe soort is de Gekraagde Roodstaart waarvan een mannetje gedurende minstens een week een zangpost bezette. Of er ook sprake is van een broedgeval is twijfelachtig. De Sperwer liet het dit jaar afweten; wel werd twee maal nog een jagend exemplaar gezien, mogelijk afkomstig uit Klein-Leeuwenhorst.

Tabel 4: Broedvogels van een gedeelte van Nieuw-Leeuwenhorst 1984-1991

Soort	84	85	86	87	88	89	90	91
Blauwe Reiger	-	-	-	-	-	1	1	-
Wilde Eend	3	5	6	5	5	9	5	13
Sperwer	-	-	-	-	-	1	1	-
Torenvalk	1	1	1	1	0-1	-	-	-
Fazant	1	2	2	2	2	3	3	3
Waterhoen	2	1	1	1	1	2	2	2
Meerkoet	-	2	1	2	2	-	-	1
Houtsnip	1	-	-	-	-	-	1	-
Holenduif	4	7	6	7	8	7	8	11
Houtduif	20	15	16	15	12	12	13	15
Turkse Tortel	2	1	2	2	2	2	3	3
Tortelduif	5	5	6	6	4	1	1	1
Koekoek	1	1	-	1	1	-	-	-
Bosuil	1	1	1	1	1	1	1	1
Ransuil	-	-	1	-	-	-	-	-
Groene Specht*	2	2	2	2	2	2	2	2
Grote Bonte Specht	7	7	7	6	5	5	5	6
Kleine Bonte Specht	2	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	17	17	12	16	21	26	24	16
Heggemus	9	8	5	5	2	4	4	5
Roodborst	16	19	20	14	20	19	24	21
Nachtegaal	-	-	1	3	2	2	2	4

Gekraagde Roodstaart	-	-	-	-	-	-	-	1
Merel	19	17	18	14	15	17	18	14
Zanglijster	4	4	5	5	4	4	4	4
Grote Lijster	-	-	-	-	-	1	1	2
Bosrietzanger	1	2	1	1	-	1	-	-
Grasmus*	-	-	1	1	-	1	-	1
Tuinfluit	2	4	5	7	8	5	4	4
Zwartkop	9	11	9	7	8	9	9	4
Fluiter	-	-	-	2	4	-	1	-
Tijftjaf	12	10	9	10	11	10	11	10
Fitis	13	10	8	7	6	5	5	5
Grauwe Vliegenvanger	1	3	-	4	1	3	2	3
Staartmees	-	-	1	-	-	-	-	-
Glanskop	3	2	4	5	4	4	3	3
Matkop	1	1	-	-	-	-	-	-
Pimpelmees	20	22	15	21	18	15	15	21
Koolmees	35	34	31	26	25	22	21	24
Boomklever	2	1	-	2	1	-	-	-
Boomkruiper	5	7	6	5	5	6	6	6
Wielewaal	-	-	-	-	1	-	-	-
Vlaamse Gaai	4	3	3	3	4	3	3	3
Ekster	2	2	2	2	2	3	4	4
Kauw	25	25	20	20-25	20	30	20	25
Zwarte Kraai	2	1	2	2	1	2	1	2
Spreeuw	22	20	12	15	5	10	3	2
Huismus	1	3	1	1	1	-	-	-
Ringmus	16	8	2	2	2	-	-	-
Vink	2	4	2	4	5	4	1	1
Groenling	1	4	1	1	1	-	-	-
Kneu	-	-	-	-	-	-	-	1
Inventarisatietijd in uren	25	25	20	20	18	30	31	30

5. Offem

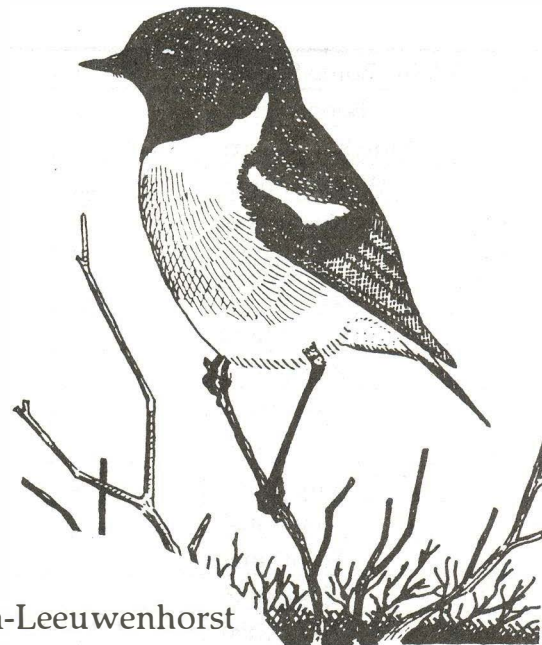
Inventarisatie: Hein Verkade. Grootte: ca. 32 ha. Voor het 20e achtereenvolgende jaar werd Offem onderzocht. De begroeiing van Offem komt sterk overeen met die van Nieuw-Leeuwenhorst, zij het dat er meer open water, grasland, sierheesters en coniferen voorkomen. De roofvogels deden het bijzonder goed: Torenvalk, Boomvalk en Bosuil kwamen tot broeden en voor het eerst sinds mensenheugenis kon een broedgeval van de Sperwer worden vastgesteld. Het is mogelijk dat de Sperwer die in 1990 op Nieuw-Leeuwenhorst broedde, het afgelopen jaar naar het veel rustiger Offem is verhuisd.

Tabel 5 Broedvogels van Offem 1984-1991

Soort	84	85	86	87	88	89	90	91
Fuut	2	1	1	3	-	-	-	-
Blauwe Reiger	15	22	18	21	21	28	40	33
Wilde Eend	5-10	5-10	14	15	9	7	11	9

Sperwer	-	-	-	-	-	-	-	1
Torenvalk	1-2	1	1?	-	-	-	-	1
Boomvalk	-	-	-	-	-	-	-	1
Fazant	2	2	2	3	3	4	3	2
Waterhoen	5	1-3	2-4	4	2	5	8	8
Meerkoet	-	-	1	-	3	5	8	7
Holenduif	5	3-4	4	7	6	10	10	8
Houtduif	20	25	20	15	19	32	24	20
Turkse Tortel	4	3	3	1-2	2	1	3	-
Tortelduif	3	4	-	1	1	2	-	-
Bosuil	1	1	1	1	1	1	1	1
Gierzwaluw	-	-	-	-	-	-	1	1
Groene Specht*	2-3	1	-	1	-	1	1	2
Grote Bonte Specht	2-3	2-3	4	3	4	4	4	4
Zwarte Specht	1?	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	23	14	15	19	23	31	43	37
Heggenmus	6	7	5	4	3	5	6	8
Roodborst	10	9	17	17	12	24	28	25
Merel	19	12-15	12	18	16	36	32	37
Zanglijster	3	1	3	5	5	7	5	3
Tuinfluit	4	-	-	5	5	7	6	6
Zwartkop	6	7	7	6	6	10	10	8
Fluit	-	-	-	-	-	-	1	-
Tijftjaf	12	9	8	10	11	17	29	20
Fitis	8	6	8	10	7	8	7	7
Grauwe Vliegenvanger	-	-	-	1	-	1	2	-
Staartmees	2	-	2	-	1	2	2	2
Glanskop	-	0-1	-	1	-	1	2	1
Pimpelmees	15	12	4	16	13	16	21	26
Koolmees	35	33	15	33	23	27	36	39
Boomklever	-	1	1?	2	1	1	1	2
Boomkruiper	6	6	7	4	5	6	9	9
Wielewaal	1?	-	-	-	-	-	-	-
Vlaamse Gaai	2-4	2-3	3-4	3	2	4	2	4
Ekster	2	1	1	1	1	1	2	3
Kauw	12-15	15-20	20	15-20	7	12	8	10
Zwarte Kraai	-	1-2	1	1	1	3	2	3
Spreeuw	15	10	25	15	n	14	13	13
Huisvlieg	8	5	7-9	n	n	4	n	3
Vink	2	-	-	2	2	1	-	-
Groenling	3	0-2	0-2	2	2	2	-	1
Nijlgans	1?	-	-	-	-	-	-	1
Inventarisatietijd in uren	24	10.5	18	21	21	28.5	29	43

n: aanwezig als broedvogel, aantal niet bekend

6. Klein-Leeuwenhorst

Inventarisatie: Noël Aarts. Grootte: ca 57 ha. Het gebied bestaat uit eikehakhout, gemengd loofhout, wat naalddhout, graslanden en ruigten. Het is eigendom van de Stichting Het Zuidhollands Landschap en van particulieren. Eerder werd het gebied in 1984 op broedvogels onderzocht. Bij vergelijking van de aantallen valt ondermeer op dat veel soorten die gebonden zijn aan bos als Roodborst, Tijftjaf, Boomkruiper en Vink sterk zijn toegenomen. De spectaculaire toename van de Vink van één naar veertien territoria is onverklaarbaar, vooral als wordt bedacht dat in het aangrenzende Nieuw-Leeuwenhorst de vinkenpopulatie in de periode 1984-91 enigszins is afgenomen. De Sperwer broedde in het gebied voor het tweede achtereenvolgende jaar. Op verschillende avonden kon de baltsvlucht van de Houtsnip worden bewonderd. Buiten de broedvogels werden nog waargenomen; Kramsvogel (2 ex. op 28 april), Zwarte Specht (7 april) en enkele Beflijsters (13 en 28 april).

Tabel 6. Broedvogels van Klein-Leeuwenhorst 1984 en 1991.

Soort	84	91
Wilde Eend	14	11
Sperwer	-	1
Torenvalk	-	1
Boomvalk	0-1	-
Fazant	3	2
Waterhoen	4	4
Meerkoet	3	4
Scholekster	3	2
Kievit	3	2
Houtsnip	-	1
Holenduif	-	2
Houtduif	17	35
Turkse Tortel	6	2
Tortelduif	4	3
Koekoek	1	-
Bosuil	2	2
Ransuil	3	-
Groene Specht*	3	1
Grote Bonte Specht	4	5

Kleine Bonte Specht	1	1
Boompieper	3	0-1
Witte Kwikstaart	1	1
Winterkoning	22	30
Heggenmus	8	10
Roodborst	18	42
Nachtegaal	0-1	5
Merel	23	34
Zanglijster	7	5
Grote Lijster	1	2
Bosrietzanger	1	1
Braamsluiper	2	4
Grasmus*	2	-
Tuinfluit	4	6
Zwartkop	2	11
Tijftjaf	12	28
Fitis	19	13
Goudhaantje	2	-
Grauwe Vliegenvanger	1	1
Bonte Vliegenvanger	1	-
Staartmees	2	3
Glanskop	3	2
Kuifmees	1	1
Pimpelmees	18	17
Koolmees	29	46
Boomklever	1	-
Boomkruiper	1	5
Vlaamse Gaai	6	4
Ekster	4	10
Kauw	2	3
Zwarte Kraai	3	3
Spreeuw	5	n
Huismus	3	n
Ringmus	8	-
Vink	1	14
Groenling	7	1
Putter	1	-
Kneu	9	1
Nijlgans	-	1
Inventarisatietijd in uren	?	38

Tabel 7: Vergelijking van de broedvogeldichtheden en het percentage "Rode Lijst"-soorten 1989-91 van zes verschillende kavels.

kavel	dichtheid per 10 ha., +		dichtheid "Rode Lijst"-soorten per 10 ha.			
	89	90	91	89	90	91
1. Koepelduinen	15	17	13	4.5	4.3	3.4
2. Noordduinen-west	31	28	22	7.5	6.4	5.3
3. Noordduinen-oost	30	34	29	-	-	-
4. Nieuw-Leeuwenhorst	151	154	164	2	1.3	2.7
5. Offem	107	119	114	0.3	0.3	0.6
6. Klein-Leeuwenhorst	-	-	67	-	-	0.2

Uit deze vergelijking blijkt dat Nieuw-Leeuwenhorst en Offem, dankzij de vele oude bomen en afwisseling in begroeiing, de hoogste dichtheid aan broedvogels bezitten. Soorten van de Rode Lijst zijn echter schaars. Klein-Leeuwenhorst kent minder afwisseling van begroeiing en oude, holenrijke bomen zijn schaars. Dit verschil wordt weerspiegeld in de aanmerkelijk geringere dichtheid aan broedvogels.

In de duinkavels met voornamelijk duingrasland en struweel zijn de dichtheden aan broedvogels betrekkelijk laag, maar broeden wel veel "Rode Lijst"-soorten. In kavel 3 met voornamelijk naaldbos ontbreken "Rode Lijst"-soorten, terwijl ook de dichtheid aan broedvogels vrij laag is.

Literatuur

- * Dijk J. van & Hoek D.M. 1989. Vogels van Noordwijk en Omstreken. Noordwijk.
- * Dijk A.J. van. 1986. Broedvogel-Monitoring Project. Handleiding. SOVON, Arnhem.
- * Osieck E.R. 1986. Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Zeist.
- * Osieck E. 1989. Steeds meer of minder vogels in Nederland? Vogels 54: 254-257.
- * Ouweneel, Gerard. 1992. Wat is er aan de hand met de Veldleeuwerik? Vogels 67: 14-15.

Broedvogelinventarisaties in de Amsterdamse Waterleidingduinen in 1991

Samenstelling Rien Sluys

In dit artikel worden de inventarisaties die plaatsvonden in de 5 kavels in de Amsterdamse Waterleidingduinen beschreven. Tevens is er een zogenaamd secundair kavel, Vinkebaandriften/Franse Vlak, onderzocht. Dit

is een gebied dat niet ieder jaar wordt geïnventariseerd, maar waarvan telgegevens wel van belang zijn.

GIJS KOKKIESHOEK (geïnventariseerd door E.Aartse)

Terreinomschrijving:

Het geïnventariseerde gebied wordt in het noorden be-